

گونه شناسی تهدیدات احتمالی ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان

داوود آقامحمدی^۱

چکیده

درجوع کنید و شناخت منزلت اجتماعی نظامیان هر کشور و اعمال مدیریت مناسب بوسیله رهبران غیرنظامی و نظامی، می تواند در کنترل و کاهش تهدیدات احتمالی بر علیه آن کشور نقش مؤثری ایفاء نماید. متقابلاً، در صورت کم توجهی به این امر می توان انتظار افزایش تهدیدات (داخلی و خارجی) را داشت. نویسنده در این مقاله در نظر دارد پس از شناسائی و تعریف مفاهیم تهدید و منزلت اجتماعی، منشأ منزلت اجتماعی نظامیان، عوامل تأثیرگذار در افزایش یا کاهش آن را مورد بررسی قرار داده، و سپس، گونه شناسی تهدیدات اجتماعی ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان را معرفی نماید.

واژه های کلیدی: تهدید، منزلت اجتماعی، نظامیان، امنیت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

موقعیت و منزلت اجتماعی نظامیان هر کشوری نشان دهنده چگونگی ارتباط سازمانهای نظامی و جامعه مربوطه بوده و عمدتاً متأثر از ویژگی‌های فرهنگی آن جامعه است. شکل‌گیری این ارتباط در طول تاریخ بر اساس باورها و ارزش‌های اجتماعی بوده و تصویر آن در اعماق ذهن نظامیان و افراد جامعه نقش می‌بندد.

علاوه بر ارتباطات تاریخی سازمانهای نظامی با جامعه، ارتباطات دیگری با عناوین اقتصادی، سیاسی و... سازمانهای نظامی را به جامعه پیوند می‌دهد که نوع آن بستگی به تصمیمات دولت و حکومت دارد. بدین معنی که میزان درآمد و تولید ملی از یک طرف و نحوه اختصاص آنها بین سازمانهای نظامی و دیگر سازمانهای کشوری و میزان مقبولیت آن نزد مردم، موجب تغییر در سطح منزلت اجتماعی می‌گردد. بی‌تردید می‌توان گفت: وجود یک قدرت نظامی قابل قبول و مقتدر، مجهز نمودن این قدرت به تجهیزات پیشرفته نیز به توان رزمی آن می‌افزاید. اما منزلت اجتماعی نظامیان نیاز به نرم افزارهای بسیار ظریف اجتماعی دارد که این نرم افزارها در ارتقاء توان رزمی پرستل نظامی از سخت افزارهای جنگی گرانقیمت مؤثرتر است.

کم توجهی به این نرم افزارها می‌تواند باعث کاهش منزلت اجتماعی نظامیان و در نهایت تضعیف قدرت نظامی و تهدیدات احتمالی ناشی از آن گردد که نویسنده در این مقاله درصدد دستیابی به ابعاد تهدیدات احتمالی ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان است. از آنجائیکه مباحث این مقاله با جامعه‌شناسی و امنیت و تهدیدات مرتبط است، بنابراین سازمانهای نظامی، گروه اجتماعی منبع مطالعه محسوب شده و منزلت اجتماعی را بعنوان یک پدیده اجتماعی در نظر گرفته و آن را در جامعه مورد بررسی قرار می‌دهیم.

ابتدا ضروری است با برخی از مفاهیم بشرح زیر آشنا گردیم:

۱- مفهوم شناسی:

الف) - امنیت:

متناسب با وجود دو گفتمان امنیتی، می‌توان دو تعریف از تهدید ارائه داد. در گفتمان سلبی، امنیت را نبود تهدید معنا می‌کنند، و از نگاه ایجابی امنیت یک نسبت بین دو مؤلفه «خواسته» و «داشته» است، که اگر این دو بهم نزدیک شوند رضایتمندی ایجاد می‌شود. امنیت در این نگرش عبارت است از وضعیتی که در آن بین خواسته‌های ملی با کارآمدی نظام سیاسی نسبت مطلوبی بوجود آورد، که تولید رضایت در جامعه بنماید. (افتخاری، ۱۳۸۴)

ب) - تهدید:

از نظر لغوی تهدید به معنی ترسانیدن، بیم دادن و یا بیم کردن است. در سطح ملی تهدید عبارتست از هر گونه نیت، قصد، شرایط، حادثه، قابلیت و اقدامی که منافع و اهداف ملی و از جمله ثبات سیاسی و یا هر یک از ابعاد امنیت ملی کشور را بخطر اندازد.

درجه شدت تهدید بستگی به ماهیت و میزان ارجحیت و اهمیت منافی دارد که در معرض خطر واقع می‌گردد. (تهامی، ۱۳۸۲: ۸۶)

از آنجائیکه یکی از عوامل قدرت ملی، قدرت نظامی و مولفه نیروی انسانی یکی از شاخصهای مهم قدرت نظامی است و هر گونه تغییر سطح منزلت اجتماعی آنان تاثیر مستقیمی در کاهش و یا افزایش تهدیدات (در سطح اجتماعی، سیاسی و امنیتی) دارد، بنابراین ما آنها را در فضای اجتماعی تهدیدات مورد بحث قرار می‌دهیم.

پ) - سطوح تهدید و ویژگیهای فضای اجتماعی تهدید:

کارشناسان بحث تهدید شناسی، سیکل تهدید را از گذشته تا حال مورد بررسی قرار می‌دهند تا عمق و چرخه امنیتی پدیده مورد

مطالعه را افزایش دهند. لذا حوزه‌ها و یا سطوحی که مباحث تهدید شناسی را مورد بررسی قرار می‌دهند، به ترتیب عبارتند از ۳ سطح: فضای اجتماعی تهدید، فضای سیاسی تهدید، و فضای امنیتی تهدید. اولین حوزه مورد بررسی تهدیدات همانا فضای اجتماعی تهدیدات است که در صورت مدیریت صحیح آن از سیاسی شدن یا امنیتی شدن پدیده‌های اجتماعی جلوگیری کرده و متقابلاً در صورت عدم مدیریت مناسب آن، تهدیدات از سطح اجتماعی به سطح سیاسی و یا امنیتی کشیده خواهد شد. با توجه به اینکه این مقاله مرتبط به مباحث اجتماعی است و به لحاظ اهمیت مدیریت پدیده‌ها در فضای اجتماعی تهدیدات، بصورت اختصار ویژگی‌های این فضا را بیان می‌کنیم: (افتخاری، ۱۳۸۴)

- (۱) - پدیده‌های اجتماعی سیال هستند.
- (۲) - پدیده‌های اجتماعی دارای هویت جمعی هستند.
- (۳) - پدیده‌های اجتماعی تکاملی هستند.
- (۴) - پدیده‌های اجتماعی بازتابی هستند.

پ) - منزلت اجتماعی:

منزلت در لغت بمعنای: جاه و مقام، قدر و مرتبه، رتبه است. (بهشتی، ۱۳۷۲ : ۱۰۴۹) و اعتبار هم بمعنی قدر و منزلت تعبیر شده است.

اعتبار اجتماعی، نفوذ و اعتباری است که دیگران به شخصی به جهت خصایص گوناگون و کم و بیش واقعی که به او منتسب می‌دارند، می‌بخشند. افکار عمومی، بابه رسمیت شناختن ارزش یک فرد، وضع و منزلت اجتماعی او را بهبود می‌بخشد. لیکن این قضاوت جمعی، از

ارزشهای غالب محیط (آرمان جامعه در زمینه های ورزشی، علمی، اقدامات تهور آمیز) متأثر می شود. موفقیت، یعنی پیروزی بر موانع و ارتکاب موفقیت آمیز اعمال برجسته، بدان اندازه موجب اعتبار را فراهم می سازد که افکار عمومی در جریان چنین حوادثی مشارجوع کنیت کند و آنان را مورد تأیید قرار دهد.

اعتبار (منزلت)، اساساً پدیده ای است که در حیات جمعی (اجتماعی) تکوین می یابد. آنانکه دارای اعتبارند، نمی توانند به هر شیوه رفتار کنند و مجبور به همنوایی با انتظاراتی که دیگران از موقعیت اجتماعی آنان دارند، هستند.

در یک تمدن معین، که در آن امکان مشخص ساختن رتبه اجتماعی افراد، بر حسب ارزشهای پذیرفته شده، وجود داشته باشد، یک مقیاس اجتماعی صورت پذیر است. افراد بر حسب وضعی که در چارچوب این مقیاس، می یابند، نفوذ کم و بیش معتناهی در شکل اهداف اجتماعی - فرهنگی اعمال می دارند و یا می توانند اعمال کنند. (آلن بیرو، ۱۳۷۰: ۲۹۳)

منزلت اجتماعی، آن شأن یا مقام و موقعیتی است که برای یک فرد در جامعه قائل اند، یا تلقی و ذهنیتی است که دیگران از آنچه شخص دارند. پایگاه اجتماعی، ارزشی است که یک گروه در یک نقش می نهد (آریانپور، ۱۳۶۵)

۲- منشأ منزلت اجتماعی:

منزلت اجتماعی مشاغل مختلف در جوامع متأثر از ارزشهای غالب محیطی متعددی (همچون آرمان جامعه در زمینه های مختلف حرفه ای، اقدامات تهور آمیز و...) بدست می آید. این منزلت یا اعتبار اجتماعی دارای ۲ ریشه و منشأ می باشد:

الف) داشتن درجه قابل قبولی از تواناییها تا حدی که آثار آن بر محیط اجتماعی آن حرفه منعکس گردد.

ب) داشتن مشروعیت حرفه ای بطوریکه آحاد جامعه به آن حرفه احساس نیاز کنند.

متغیرهای دیگری بشرح زیر در مطالعات جامعه شناسان در خصوص منزلت اجتماعی حرفه های مختلف اشاره شده است:

الف) - نوع کار در آن حرفه جالب و چالش جویانه باشد.

ب) - به هوشمندی زیادی نیاز داشته باشد.

پ) - افرادی که بتوانند از عهده آن نوع کار در حرفه مربوطه برآیند کم و بعضاً نایاب باشد.

ت) - نوع کار نیاز به نوع آوری و نوپردازی داشته باشد.

ث) - به نحوی نفوذ بر دیگران را بوجود آورد.

ج) - میل و گرایش به آن نوع حرفه و کار زیاد باشد.

چ) - میزان تحصیلات مورد نیاز در ورود به آن حرفه بالا باشد.

ح) - آموزش های مورد نیاز در حرفه مربوطه قابل ملاحظه باشد (آلن بیرو، ۱۹۶۹: ۳۲۴)

در صورتی که عوامل فوق و یا عواملی از این قبیل که مورد توافق اکثر جامعه شناسان در ایجاد وجهه اجتماعی است ملاک سنجش منزلت حرفه نظامی نیز قرار گیرد، ملاحظه می شود که این حرفه از جهات ارائه شده، در مواردی از این خصوصیات برخوردار بوده است. طبقاً توسعه حضور فناوری های پیشرفته در سازمانهای نظامی لزوم افراد با تحصیلات بالا در شرایط هشتگانه اشاره شده فوق را بیشتر نموده است. از طرفی شناخت اهداف و انگیزه ها و ارزشهای معنوی مسئولیت نظامیان که نشأت گرفته از آموزه های دینی و مرتبط با مسائل جهاد و دفاع است و در بخش فروع دین اسلام قرار می گیرند دارای جایگاه و منزلت بسیار بالایی است. چرا که ماموریت قوای مسلح در نظام اسلامی تحت رهبری ولی فقیه بمنظور حفاظت و صیانت از مقدسات اسلامی و جملگی در مسیر الی ... است و در زمره عبادات اسلامی قرار دارد. ایثار، از خود گذشتگی، شجاعت، شهادت طلبی و .... در راه اهداف مقدس اسلام و

کشور اسلامی دارای جایگاه رفیعی است. از خودگذشتگی و به خدا رسیدن عمل فوق العاده ارزشمندی است. فداشدن در راه آزادی، عدالت، معرفت، حقیقت، حکمت، عشق، محبت، دین و ... زیباترین و ارزشمندترین عملی است که مخصوص بندگان خاص خداست.

لذا علاوه بر شاخصهایی که جامعه شناسان در خصوص منزلت اجتماعی حرفه های مختلف ارائه مینمایند، بایستی به نگاه دینی و معنوی حرفه ها در مباحث جامعه شناسی نیز توجه نموده و منزلت آن را از این منظر نیز مورد لحاظ قرار گیرد.

۳- عوامل و روشهای مؤثر در تغییر سطح منزلت اجتماعی نظامیان

بررسی عوامل مؤثر در تغییر سطح منزلت اجتماعی نظامیان از آنجائی مهم است که هر کدام از متغیرهای آن می تواند در کیفیت و کمیت جذب، نگهداری، آموزش و بکارگیری نیروهای دفاعی هر کشوری تأثیرگذار بوده و با شناسایی و مدیریت صحیح این عوامل می توان پدیده اجتماعی «منزلت نظامیان» را در سطح مطلوبی حفظ کرده و از امنیتی شدن یا سیاسی شدن آن که باعث تأثیرگذاری منفی بر سطح بازدارندگی قوای دفاعی کشور می گردد، جلوگیری نمود. ذیلاً به تعدادی از این عوامل که در صورت مدیریت صحیح می تواند باعث افزایش سطح منزلت اجتماعی و در نتیجه افزایش قدرت نظامی و اقتدار ملی گردد اشاره می شود. منتهی قبل از آن ذکر نکته دیگری در اینجا لازم است، و آن اینکه وظیفه تربیتی، آموزشی، پرورشی و فرهنگ سازی است که توسط نظامیان بر روی جوانان مشمول خدمت وظیفه انجام می گیرد. برای این که نظامیان بعنوان یکی از ارجوع کنندگان تربیتی کشور (تربیت و پرورش مشمولین وظیفه) بتوانند نقش خود را در فرآیند تعلیم و پرورش بدرستی ایفاء کنند، باید از منزلت اجتماعی شایسته ای برخوردار باشند. اگر باور

عمومی بر این باشد که «بهترین‌ها، بهترینها را می‌سازند» و یا «برای حفظ با ارزش‌ترین امور (استقلال - آزادی - تمامیت ارضی - شرف - ناموس و...) از با ارزش‌ترین افراد باید استفاده کرد» به جایگاه و منزلت اجتماعی نظامیان بیشتر توجه خواهد شد و تلاش و کوشش جهت ارتقاء منزلت اجتماعی نظامیان اهمیت فوق‌العاده‌ای خواهد یافت.

برخی از عوامل مؤثر در افزایش سطح منزلت اجتماعی نظامیان عبارتند از:

- (۱) - ارتقاء جایگاه دفاع و امنیت از طریق تغییر در سیاست‌های کلان کشور و اولویت دادن (عملی) به مسائل دفاعی و امنیتی کشور.
- (۲) - تأمین امکانات مالی و رفاهی و رفع فقر و محرومیت از زندگی نظامیان با اصلاح قوانین پرداخت حقوق و مزایا، کمک‌های غیر نقدی، تسهیلات مسکن و... .
- (۳) - اصلاح شیوه‌های گزینش و تربیت نظامیان و تلاش برای جذب و پرورش نظامیان شایسته و با کیفیت، با نگرش‌های ارزشی دینی.
- (۴) - برقراری عدالت اجتماعی، مبارزه با فقر و فساد و تبعیض در سطح کشور توسط قوای سه‌گانه و مسدود نمودن زمینه‌های ظهور مشاغل کاذب، ثروت‌های بادآورده و... .
- (۵) - افزایش کارایی نیروهای مسلح از طریق اصلاح مدیریت نیروی انسانی و استقرار نظام شایسته‌سالاری.

برخی از روشهای موثر در افزایش سطح منزلت اجتماعی نظامیان عبارتند از:

(۱) - بهره‌گیری از نظامیان بازنشسته صاحب منصب و با تجربه و لایق در بخش مدیریت غیرنظامی کشور (وزارتخانه‌ها - استانداری‌ها - فرمانداریها - ادارات کل - مؤسسات و شرجوع کنیدتهای بزرگ دولتی و غیر دولتی و...) و در مجموع فراهم نمودن زمینه مشارجوع کنیدت همه جانبه نظامیان بازنشسته و واجد شرایط شایسته در اداره امور کشور و استفاده از سالهای متمادی تجارب مدیریتی کلان آنها.

(۲) - ایجاد زمینه مشارجوع کنیدت سازمانهای نیروهای مسلح در اجرای پروژه‌های ملی بمنظور تقویت حسن پیوند بین مردم و نیروهای مسلح، فعال نگهداشتن و به روز نگهداشتن نیروها و امکانات نیروهای مسلح و تقویت بنیه مالی و درآمدهای حاصله در جهت تقویت اعتبارات بخش دفاعی.

(۳) - سخت کوشی و تلاش مسئولانه آحاد افراد نظامی برای افزایش دانش، تخصص، انگیزش، مناعت طبع و سایر صلاحیتهای حرفه‌ای و در عین حال پرهیز از کم‌کاری، فرار از مسئولیت و...

۴- گونه‌شناسی تهدیدات ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان:

عده‌ای معتقدند که اساس قدرت، رابطه جامعه با دولت است و دولت‌ها از طریق بسیج ملی دارای قدرت و نفوذ سیاسی می‌شوند. مشروعیت توجیهی است که اقتدار بر آن استوار است. مشروعیت یک نظام سیاسی سبب ارتقاء منزلت اجتماعی کارگزاران آن نظام بویژه در بخش دفاعی و امنیتی آن که حیاتی‌ترین وظیفه را بعهده دارند می‌گردد. دفاع در برابر تهدیدات داخلی و خارجی که تهدیدکننده استقلال و

تمامیت ارضی کشور است در سرلوحه اهداف امنیت ملی هر دولتی است که عمدتاً بعهدہ نیروهای مسلح آن کشور می باشد. لذا مشروعیت و مقبولیت و کارآمدی و کارایی نیروهای مسلح یک نظام با درصد بالا، باعث افزایش منزلت اجتماعی کارجوع کنیدنان آن گردیده و از طرفی، کارجوع کنیدرد مطلوب آنان نیز در کاهش تهدیدات داخلی و خارجی مؤثر است. از آنجائیکه تهدیدات احتمالی مذکور در ابعاد مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی می تواند بروز کند، در این مقوله ما آنها را به دو گونه اصلی: تهدیدات داخلی و تهدیدات خارجی دسته بندی کرده و علائم هر کدام را به تفکیک بیان می نماییم. بدیهی است جهت بررسی هر چه بیشتر در خصوص میزان رابطه هر کدام از تهدیدات با افزایش یا کاهش منزلت اجتماعی نظامیان می توان در تحقیقات مفصل تری نسبت به آن پرداخت:

الف) - تهدیدات داخلی احتمالی ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان

دسته ای از عوامل نا امنی و بی ثباتی کشورها از تهدیدات داخلی نشات می گیرند. کشورهای استعماری از مساعد بودن زمینه های نا امنی داخلی در کشورهای عقب نگه داشته شده در جهت اهداف خود بهره برداری میکنند. مواردی از قبیل وابستگی در زمینه های علمی، اقتصادی، تکنولوژیک و صنعتی در ابعاد نظامی و غیر نظامی به بیگانگان، بحرانهای عمیق ساختاری، فشار جمعیت، فقر اقتصادی، عقب افتادگی، حکومتهای استبدادی، بی عدالتی اجتماعی، بی ثباتی سیاسی، نا امنی های اجتماعی، ناتوانی نظام اداری کشور، اشاعه فساد و رشوه گیری، رابطه بازی، فرار مغزها و اوج گیری جنبشهای استقلال طلبانه قومی، نژادی و فرهنگی در بین افراد و گروهها رامی توان در زمره تهدیدات داخلی دانست (تهامی، ۱۳۸۲: ۹۶).

بنابر این از آنجائیکه نظامیان بعنوان یکی از مولفه‌های مهم قدرت نظامی محسوب گردیده و از کارجوع‌کننده‌های مهم آنان حفظ استقلال-آزادی-تمامیت ارضی و امنیت کشور می‌باشد در صورت خدشه وارد شدن به منزلت اجتماعی آنان خدای ناکرده باعث تضعیف قوای مسلح کشور و در نتیجه بروز تهدیداتی برای کشور میگردد که برخی از آنان را به شرح زیر میتوان نام برد:

- (۱)- تضعیف رابطه نیروهای مسلح با مردم و کاهش مقبولیت و مشروعیت و پشتیبانی از نیروهای مسلح
- (۲)- کاهش آمار (کیفی و کمی) جذب جوانان جدید به نیروهای مسلح و آسیب‌رسانی به حفظ و تداوم کیفی و کمی نیروهای دفاعی کشور
- (۳)- تضعیف اقتدار و حاکمیت ملی در پهنه سرزمین به سبب تضعیف قوای دفاعی کشور
- (۴)- ایجاد مشکلات معیشتی، رفاهی و مالی برای نظامیان و گرایش آنان به سایر مشاغل
- (۵)- ایجاد بی‌تفاوتی و دلسردی نیروهای مسلح نسبت به وظائف و مأموریت‌های خطیر خود
- (۶)- افزایش سطح سوانح، تخلفات و جرائم در نیروهای مسلح
- (۷)- کاهش سطح حمیت قسمتی، اطاعت‌پذیری، انضباط، نگهداری از اموال و تأسیسات نظامی و در نتیجه بروز زمینه‌های ایراد خسارت هنگفت مادی و معنوی غیرقابل جبران
- (۸)- کاهش انگیزه، روحیه شجاعت‌طلبی، ایثارگری، شهادت‌طلبی و... بعلت مشکلات عدیده ناشی از کاهش منزلت اجتماعی و معیشتی و...

ب- تهدیدات خارجی احتمالی ناشی از کاهش منزلت اجتماعی نظامیان:

این نوع تهدیدات از جانب کشورهای متخاصم در عرصه محیط بین‌الملل علیه کشور مقابل آنها صورت می‌گیرد. ریشه و علل شکل‌گیری تهدیدات خارجی را برخورد منافع کشورها معمولاً در مواردی از قبیل تضادهای ایدئولوژیک، سیاستهای سلطه و ارباب قدرتهای امپریالیستی، توسعه اقتصادی و تکنولوژیک کشورهای متخاصم، برتری نظامی کشورهای رقیب و مهاجرت‌های جمعی غیر قابل کنترل، تشکیل می‌دهند. تهدیدات برون‌مرزی بصور مختلفی در عصر حاضر تجلی پیدا می‌نماید. بموجب یکی از تقسیم‌بندیها پنج نوع متمایز برای تهدیدات در نظر گرفته‌اند که عبارتند از: اقدامات مخفیانه سیاسی، انجام فعالیتهای براندازی علیه نظام حاکم، هدایت عملیات نا منظم و جنگهای چریکی، مداخله نظامی که خود ممکن است مستقیم و با غیر مستقیم باشد و نیز زد و بندهای سیاسی قدرتهای بزرگ (تهامی، ۱۳۸۲: ۸۸-۸۷). بنابر این از آنجائیکه ممانعت از بروز چنین حوادثی از وظایف خاص نیروهای مسلح است و احاد کارجوع‌کنندگان نیروهای مسلح همچون دژی پولادین بایستی در مقابل این توطئه‌ها ایستادگی کنند نیاز به پشتیبانی همه‌جانبه از طرف جامعه و حکومت دارند. یکی از این پشتیبانیها، حفظ منزلت اجتماعی آنان در سطح مناسب است.

در بین نظامیان مصطلح است که روحیه سه چهارم قواست و عده‌ای دیگر معتقدند که روحیه تمام قواست. و این مهم در دوران پیروزی انقلاب اسلامی، هشت سال دفاع مقدس، دوران سازندگی و بازسازی کشور، ایستادگی در مقابل توطئه‌های استکبار جهانی و ... به کرات خود را نشان داده است. لذا در بخش دفاعی کشور هم می‌توان گفت که افزایش منزلت اجتماعی نظامیان سبب ارتقاء روحیه نظامیان و

در نتیجه تقویت بخش دفاعی کشور و تقویت قدرت بازدارندگی کشور می شود و متقابلاً کم توجهی به منزلت اجتماعی آنان می تواند سبب بروز موارد زیر گردد:

(۱)- احتمال سوء استفاده دشمنان در بهره برداری تبلیغاتی از نقاط آسیب پذیر و افزایش موفقیت آنان در عملیات روانی وجود خواهد داشت.
(۲)- احتمال ایجاد زمینه رخنه و نفوذ عوامل دشمن در بدنه نیروهای مسلح و ضربه به توان دفاعی کشور، یا کسب اطلاعات و... بوجود خواهد آورد.

(۳)- فقدان نیروهای دفاعی با منزلت اجتماعی مناسب، منجر به کاهش قدرت دفاعی و عدم اتکا به آن شده و متقابلاً باعث بهره برداری دشمنان و دخالت همه جانبه آنان در امور مختلف کشور می گردد.

(۴)- احتمالاً باعث ایجاد تفرقه و بد بینی بین حکومت- نظامیان و مردم و آسیب به اقتدار نظام و وفاق ملی و در نتیجه طمع دشمنان به سمت زیر سؤال بردن حاکمیت، استقلال، آزادی و تمامیت ارضی و... خواهد شد. بطور کلی، کاهش منزلت اجتماعی نظامیان می تواند منجر به افزایش تهدیدات داخلی و خارجی کشور در کلیه ابعاد نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی شود.

علی ایحال چون منزلت اجتماعی، به عنوان یک پدیده اجتماعی و در فضای اجتماعی تهدیدات مطرح بوده و همان طوریکه قبلاً نیز بیان شد، پدیده های اجتماعی دارای ویژگی هائی از قبیل: سیال بودن، هویت جمعی، تکاملی و بازتابی هستند، و قابلیت ارتقاء به سایر فضای تهدیداتی (سیاسی و امنیتی) را دارا هستند، لذا ضروری است که با مدیریت صحیح و کنترل مناسب آن، همواره تهدیدات متصور را به فرصتها تبدیل کرده و از سیاسی شدن و یا امنیتی شدن آن جلوگیری نمود.

این مهم بعهدہ مقامات بالای لشگری و کشوری است که با مراقبت مداوم از سطح منزلت اجتماعی، آن را در وضع تعادل نگهدارند، چرا که کارجوع کنیدنان نیروهای مسلح به لحاظ قانونی، دستورالعملها و آئین نامه‌ها موظفند کلیه امور خود را از طریق سلسله مراتب فرماندهی پیگیری کنند و مسدود شدن این مسیر در هر رده فرماندهی (عمداً یا سهواً) - باعث انباشته شدن سطح مشکلات و تبعات نامطلوب آن در بخش دفاعی کشور خواهد شد. از این رو شناسائی و بیان مشکلات و پیگیری آن تا بالاترین رده و آشنا نمودن (دردمند نمودن) رده بالا با وضع موجود و مشکلات ناشی از کاهش منزلت اجتماعی توأم با ارائه طرحها و راه کارهای منطقی نه تنها، مشکل نمائی نبوده، بلکه از حوادث و وقایع ناشی از کاهش منزلت اجتماعی که قبلاً بیان شد جلوگیری می نماید. از طرف دیگر نیروهای مسلح در مقایسه با سایر سازمانهای غیرنظامی، فاقد تشکیلات اتحادیه صنفی، تشکلات غیر رسمی و... بوده تا به روشهای دیگری اینگونه مسائل خود را حل و فصل کنند و این مهم در تقدم یکم مستقیماً بعهدہ سلسله مراتب فرماندهی مربوطه و درثانی از وظایف مسئولین کشوری در قوای سه گانه است که با پشتیبانیهای همه جانبه خود بخش های دفاعی و امنیتی کشور را در یک سطح اجتماعی مناسبی حفظ نمایند. بررسی روند تاریخی حمایتهای مسئولین کشوری از منزلت اجتماعی نظامیان در ایران و سایر کشورها در ادوار مختلف نشان دهنده این واقعیت است که هر گاه مسئولین کشور، ارزش لازم را در بیان و عمل برای بخش دفاعی کشور قائل شده اند، متقابلاً نظامیان هم با عملکرد مطلوب خود موجبات کاهش تهدیدات برای کشور و حفظ بقاء و استقلال و تمامیت ارضی کشور و دفع تجاوزات و فتنه ها شده اند، و از طرفی منزلت اجتماعی نظامیان هم افزایش یافته و بالعکس. بنابراین به نظر می رسد حفظ جایگاه و

منزلت اجتماعی نظامیان یکی از وظائف مهم مسئولین کشوری و لشگری هر نظام حکومتی است.

(۵) - نمونه هایی از توجه مقام معظم رهبری به منزلت اجتماعی نظامیان: ذیلاً نمونه هایی از توجه به منزلت نیروهای مسلح که در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت ا... خامنه ای و اهمیت آن بیان فرموده اند، بشرح زیر آورده میشود:

مقام معظم رهبری در خطبه های نماز جمعه ۱۳۶۵/۱/۲۹ که مصادف با روز ارتش بود به استناد نامه حضرت علی(ع) به مالک اشتر، دیدگاه خود را راجع به جایگاه و منزلت نیروهای مسلح در ج.ا.ا بشرح زیر بیان فرمودند:

«مسئله نیروهای مسلح از نظر اسلام یکی از مسائل اصلی است. یعنی در نظام اجتماعی همانطور که به نهادهای گوناگون بنای اجتماعی توجه شده، به ارتش هم در درجه اول در ردیف بقیه بنیانهای اجتماعی توجه شده و مورد اهتمام قرار گرفته است.

در نامه امیر المومنین علی(ع) به مالک اشتر که فرمان امیرالمومنین به آن بزرگوار است، درباره ارتش و نیروهای مسلح تعبیرات عجیبی دارد، می فرماید: نیروهای مسلح به حسب اسباب عادی **حصارهای ملت و رعیت** هستند و اگر جنود و نیروهای مسلح نباشند، آن ملت مثل یک قلعه بی حصار است. بی حفاظ است. یعنی دشمن می تواند از هر کجا مایل باشد نفوذ کند و نیروهای مسلح **زینت فرمانروایان** هستند. فرمانروایی که نیروهای مسلح در اختیارش نباشد، یک انسان ناتوانی است که نمی تواند وظیفه و شأن واقعی خودش را حفظ کند و از نظر اسلام نیروهای مسلح **مایه عزت و سربلندی دین و اسلام** هستند و در حقیقت **راههای امنیت و آرامش ملی**، نیروهای مسلح هستند. اصلاً قوام ملت بدون نیروهای مسلح امکان پذیر نیست.

در یک جمله دیگری باز آن حضرت می‌فرماید: آن کسی که نیروهای مسلح خودش را دلیل و توسری خور کند و آنها را بدون کمک و پشتیبانی رها کند، او در حقیقت دشمنان خودش را نصرت و پیروز کرده است. این به نظر اسلام در باب نیروهای مسلح و ارتش منظم در یک جامعه است. (معاونت تبلیغات و روابط عمومی عقیدتی سیاسی ارتش همانطوریکه ملاحظه می‌گردد، در این بیانات نیروهای مسلح به حصار امت، زینت فرمانروایان، مایه عزت و سربلندی دین، و راههای امنیت و آرامش ملی و پایه و اساس قوام ملت معرفی شده‌اند. مجموعه این فرمایشات مبین جایگاه و منزلت رفیع نیروهای مسلح در یک نظام اسلامی است که بی‌توجهی آن کمک به دشمنان دین و کشور قلمداد می‌گردد. معظم له در خصوص اهمیت مأموریت نیروهای مسلح و تقویت آنان می‌فرماید:

«...ما اگر بخواهیم دفاع کنیم از آن چیزی که بین همه آحاد ملت ایران مورد اشتراک است، آن حیثیت کشور است... هر کسی این حیثیت را قبول دارد امروز باید درصدد تقویت نیروهای مسلح باشد، چون از بقیه جهات البته دشمن حمله‌هایی دارد لکن کارآمدترین روش استکبار ضربه نظامی است» (ابراهیمی ۱۳۷۶)

ایشان در خصوص جایگاه مردمی ارتش می‌فرمایند:

«... ارتش ج.ا.ا آنچه را که امروز دارد باید قدر بداند و به نظر من از همه چیز برتر و بیش از همه، جایگاه و پایگاه مردمی ارتش است. ارتش در تجربه جنگ‌های تحمیلی و پیش از آن توانست جوهر اسلامی خود را در مواقع و مراتب بسیار خوب نشان دهد و امروز در بهترین وضعیت خود قرار دارد... (همان منبع، ۳۸) توانایی و آمادگی نیروهای مسلح در هر کشوری با پشتیبانی نیروهای داوطلب مردمی کامل میشود و این را ما در ایران اسلامی تجربه کرده ایم...» (همان منبع، ۴۸)

و همچنین در خصوص ضرورت انجام هماهنگی بین نیروهای مسلح، منشأ قدرت نیروهای مسلح می فرمایند:

«... امروز نیروهای مسلح تنها به نیروی ذاتی، قدرت ملی و پشتوانه ایمانی خود متکی هستند و به آن افتخار می کنند. نیروهای مسلح، مدافعان حریم حیثیت و عزت و نمایشگر قدرت ملی ایران هستند و باید برای حفظ آمادگی و انسجام، هماهنگی و همکاری خود اهمیت زیادی قائل شوند.» (همان منبع، ۴۹)

معظم له در خصوص ضرورت توجه و رسیدگی به نیروهای مسلح می فرمایند:

«ما ارتش و سپاهمان را، نیروهای مسلح نظامی و انتظامی مان را مورد توجه قرار می دهیم و به آنها رسیدگی لازم را می کنیم. آنها از شریفترین اعضای نظام مقدس اسلامی هستند» (همان منبع، ۹۶)

از مجموع بیانات فوق چنین استنباط می‌گردد که مأموریت نیروهای مسلح بسیار خطیر بوده و آنها حافظ دین و مال و جان و ناموس و حیثیت و شرف و استقلال و آزادی و تمامیت ارضی کشور هستند و این نیروها باید اولاً هماهنگ با همدیگر و در وحدت کامل باشند ثانیاً دارای پشتوانه مردمی باشند و ارتباط جامعه با نیروهای مسلح حفظ و تقویت گردد و ثالثاً مسئولین حکومت در خصوص توجه و رسیدگی به وضع نیروهای مسلح اهتمام بورزند.

۶- نتیجه گیری:

بنظر میرسد اقداماتی که بتواند مانع از بروز تهدیدات احتمالی در دو بعد داخلی و خارجی گردد را میتوان در قالب عوامل مؤثر بر افزایش

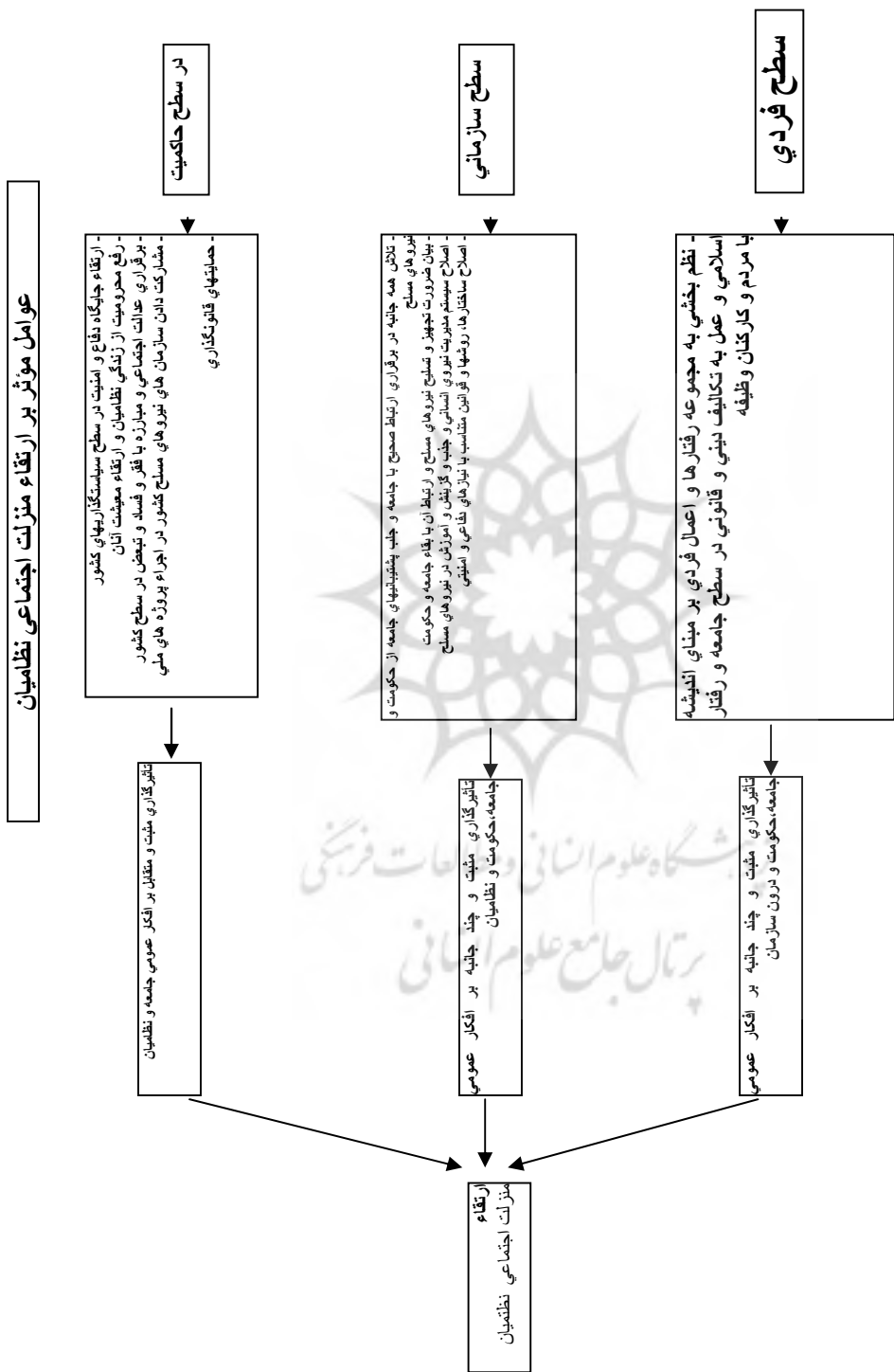
منزلت اجتماعی نظامیان در سه سطح فردی- سازمانی- حاکمیت بشری زیر مطرح نمود:

(۱)- در سطح فردی: افراد نظامی می‌توانند با نظم بخشیدن به اعمال و رفتار و گفتار خود بر مبنای اندیشه اسلامی و عمل به تکالیف دینی و قانونی بر سطح افکار عمومی تأثیر مثبت گذاشته و طرز برداشت مردم را نسبت به نیروهای مسلح اصلاح کرده و از این طریق باعث ایجاد و ارتقاء منزلت اجتماعی برای خود و همکارانشان گردند. که این مهم نیاز به یک تصمیم و اراده جمعی دارد و مواردی هم از قبیل دقت در جذب و استخدام نیروهای جدید، آموزش فرهنگ و اندیشه دفاعی اسلام و... می‌تواند کمک شایان توجهی نماید.

(۲)- در سطح سازمانی: در سطح سازمان نیروهای مسلح از پائین‌ترین رده فرماندهی تا بالاترین رده فرماندهی می‌بایستی تلاشهای همه جانبه ای را بمنظور برقراری ارتباط صحیح قوای نظامی و انتظامی با جامعه و حکومت انجام داده و با رفع موانع این ارتباط، نسبت به جلب حمایتها و پشتیبانیهای مردمی، با معرفی تلاشها و فعالیتها (در حد امکان)، ضرورت و نیاز به قوای دفاعی- امنیتی را تشریح و اقدام نمایند و در خصوص تبیین مأموریت‌های خطیر نیروهای مسلح بمنظور افزایش مشروعیت و مقبولیت و تصویب هزینه‌های بخش دفاعی و... از مجاری مربوطه در جهت تقویت امنیت ملی انجام پذیرد، تا از این ناحیه رابطه جامعه و مردم با نیروهای مسلح تقویت شده و مبنای منزلت اجتماعی نظامیان هم تقویت و تحکیم گردد.

(۳)- در سطح حاکمیت: قوای سه گانه نظام، نهاد رهبری و... هر کدام بر حسب مورد با اتخاذ تدابیر استراتژیک و استمرار اقدامات مربوطه می‌توانند به تقویت منزلت اجتماعی نظامیان و در نتیجه تحکیم یکی از پایه های مهم قدرت ملی کمک کنند؛ اقداماتی از قبیل:

- تعیین جایگاه خاص امور دفاعی- امنیتی در سیاستگذاریهای کلان و برنامه‌های توسعه‌ای کشور
- توجه ویژه به امور معشیتی و زندگی نظامیان برابر کلام مولا امیرالمومنین علی(ع) در نامه معروفش به مالک اشتر
- تصویب سریعتر قوانین و اصلاحیه‌های قانونی ارائه شده توسط نیروهای مسلح به نهادهای قانونگذاری
- تقویت و تحکیم مبانی انضباطی و مقررات و حمایت و پشتیبانی از فرماندهان و افراد زحمتکش
- برخورد قاطعانه با مظاهر بی عدالتی، فساد و تبعیض در سطح جامعه (اعم از سازمانهای لشگری یا کشوری)
- ملزم کردن تمامی نهادها و مؤسسات و وزارتخانه‌ها بر پشتیبانی از نیروهای مسلح و توجه ویژه به بخش دفاعی و امنیتی کشور
- تدوین کلیه برنامه‌های دولت هم جهت و همسو با سیاستهای دفاعی- امنیتی کشور و پرهیز از مغایرت با آنها.

منابع:

- آلن بیرو، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه دکتر باقر ساروخانی، تهران، انتشارات کیهان، ۱۳۷۰، ص ۲۹۳
- افتخاری، جزوه درس «بررسی مظاهر و ابعاد تهدیدات» تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، نیمسال اول تحصیلی ۵-۱۳۸۴
- برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: آگ برن و نیم کوف، زمینه جامعه شناسی، ترجمه امیرحسین آریانپور، تهران، انتشارات شرجوع کنیدت سهامی کتابهای جیبی، ۱۳۶۵
- برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: کتاب «ارتش در نگاه رهبر» تهیه شده توسط معاونت تبلیغات و روابط عمومی عقیدتی سیاسی ارتش، چاپخانه ارتش ج.ا.ا، ۱۳۷۰.
- برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: کتاب «ارتش در کلام رهبر» گردآورنده: سروان محمد نبی ابراهیمی، چاپخانه ارتش ج.ا.ا، ۱۳۷۶
- بهشتی محمد، فرهنگ صبا، تهران، انتشارات صبا، ۱۳۷۲ ص ۱۰۴۹
- برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: تهامی سیدمجتبی، امنیت ملی، داکترین سیاستهای دفاعی و امنیتی ج اول، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۲ ص (۱۰۱-۸۶)
- برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به:
- o'Brien, schary, Martin, Reading in General Sociology, Forth Edition, Boston: Houghton Mifin Company, 1969.P.324